

Hoofdstuk IV

Zandwijk oogst! Overal slingert de bloeiende winde haar fijne ranken door de lage meidoornhagen van Zandwijk. De hoge midzomerhemel is diepblauw, maar boven de einder rondom torenen reeds de donderkoppen met zwavelgele randen. De lucht is vol geuren, het meest van hooi en de laatste lindebloesems. De pittige geur van het pas gewonnen hooi, zweeft er rond, langs de wegkanten ligt nog een dunne laag van afgewaaide en van de wagens geschudde plukken. Zandwijk oogst. Voortdurend rijden ze af en aan, de wagens waarvoor de sterke paarden stappen. Ze ratelen in draf door het dorp en de vrouwen en het jonge volk fietst achter de wagens aan. In groepjes van drie, vijf, soms meer volgen ze de lage wagens naar buiten, draaien een akkerpad op en verdwijnen naar de velden. Volle wagens keren langzaam weer terug, enkel de boom en de touwen over de vracht. De boer zit voorop, gebogen onder de overhangende overvloed van de kostelijke vracht, de neus rakend aan de glanzende achterschoften der paarden. En achter de wagens komen weer mee terug de vrouwen en het jonge volk, de gaffels op de schouders, want bij de hoeven worden de wagens meteen gelost. Een half uur, of zolang er nodig is om koffie te drinken, blijft de wagen staan op het erf, maar dan trekt men opnieuw uit en zo gaat dat verder, de gehele dag laden en lossen de wagens vol, de koppen bruin verbrand. Zandwijk oogst.

Het koren is gegroeid. Het brood is uit de aarde geschoten. Gods gift is mild. Zijn mildheid schijnt niet ten einde te geraken. De crisis woedt, de armoede en het gebrek maken hun slachtoffers aan alle zijden...maar het koren is gerijpt. Een wereld kraakt in haar voegen...maar de halmen zijn in schone oprechtheid uit de grond geschoten. Gehoorzaam aan Gods bevel. Het lied van de zeis is gehoord en de halmen knapten over de sneden. Nu staan daar de schoven...!! Midden in het korenveld, steeds op de oude plaats, staat nog het gereedschapshuisje van de boer. Het hoort erbij. Zonder mooi te zijn of kunstig staat het daar enkel om zijn bergruimte voor het gereedschap. Het staat daar nog als vergroeid met de schoven. Straks blijft het alleen achter op het afgemaaide veld...met het onkruid. Het onkruid. Dat ongelukkige onkruid, dat sterven moet bij zo felle brand van de zon, nu de schuttende halmen weggemaaid zijn. Als het huisje spreken kon, zou het heel wat te vertellen hebben over de mildadigheid Gods en Zijn zorg voor het gerijpte koren. Maar 't spreekt niet. 't Is maar een berghuisje. Gods gift wordt van de akker weggedragen in de schuren. Als Zandwijk oogst.

Even buiten de kom van het dorp, duikt uit een weelde van groen een torenspitsje op en oude grijze gevels schemeren tussen indrukwekkende stammen. Daar ligt, omruist door eeuwenheugend geboomte, de kleine kloosterkerk, waarin de heugenis nog voortleeft aan de middeleeuwen, aan stille kloostertuinen en kerklitanieën. Achter de kandelabers van indrukwekkende hoge linden, met de verweerde stenen en de kleine in lood gevatte ruiten, is het waardig monument der gedachtenis, toen monniken en nonnen er de scepter van de roomse tirannie zwaaiden. De historie van het dorp, is de historie van dit kerkje. Het jaartal 1172 staat gegrift in de verweerde steen boven de naam van de bisschop van Munster, die het in dat jaar gewijd heeft aan zijn bestemming. In de wijde omtrek is geen tweede gebouwtje te vinden van zulk een landelijke schoonheid, eenvoud en stilte als dit primitieve, kleine juweel, dat hier tussen de oude bomen op een verlaten begraafplaats ligt. Bakstenen kruisgewelven vormen het lage dak en tegen de zijmuren staan de grafzerken opgesteld, overladen met wapenkwartieren, welke de graad van adeldom aangeven. Men leest er oude klinkende namen. De Bentheimer steenblokken der muren zijn in onregelmatig verband op elkaar gemetseld; de noordgevel is geheel

blind op de kleine ingang na: een ronde eikenhouten deur, waarboven een gebeeldhouwde steen is te zien, met de wapens van oude adellijke geslachten. De zware steunberen, welke de wanden van het kerkje rondom stutten, dragen de ribben van het stenen kruisgewelf. Een smalle zijweg voert erheen en wie er niet goed acht op geeft, passeert Zandwijk zonder dit merkwaardigs gezien te hebben. Het kerkje. Als het kerkje kon spreken zou het héél wat te vertellen hebben over de liefde Gods en Zijn zorg voor het gerijpte koren. Koren uit die oude tijden. 't Zou zeker verhalen van de tijd dat de strakke oerplek van roomse leugen doorbroken werd door de spade van de nije leer der Reformatie. Toén is er koren gerijpt! Gerijpt en gemaaid...gemaaid en geoogst. Als het kerkje spreken kon, dan zou het hier even zwijgen. Het zou sidderen als het daaraan denken kon. Geóogst...?? Toen in die tijd Gods wagens tussen de gebundelde schoven reden, gierde de storm van vervolging over de velden. Bliksemflitsen van roomse ban en Inquisitie staken de brand in de vracht. Vuurlaaiende reden de wagens de poorten de hemels binnen, de wielen rood van het bloed. In de spiegeling van zijn ruitjes heeft het kerkje de wagens van Gods akkerwerk omhoog zien rijden. Omhoog uit zwarte rook van roomse verbolgenheid. De echo van vlammengeknetter ketste tegen de oude muren... Engelen Gods waren rondom de wagens. Hóór eens....het koor zingt! Het zingt in de vlammen zijn Psalmen. Rijp koren zingt een rijpe zang voor de hemel.

Daar staat nog het kerkje. Zo het spreken kon?

Maar het kan niet spreken! 't Is slechts een gereedschaphuisje. Zonder pretentie, zonder iets meer te willen zijn dan het berghuisje Gods, midden in de witte velden van Zijn oogstland. Waarom staat dat berghuisje er dan nog? De oogst is toch al zó lang geleden binnen gehaald? Nog nodig? Dat oude kerkje? Ja, want de nalezing moet nog komen! De grote Landman heeft het nog nodig. Dáárom bleef het staan op deze afgemaaide kerkakker. En ze komt. Ze is nog beter dan de wijnoogst.

Korenhalmen kunnen niet alleen groeien. Ze groeien in gemeenschap op de akker. Dat is nodig. In de storm geven ze elkaar houvast, voor de zonnebrand schaduw op de voet en als de zuidenwind de aren streelt, doen de hun akkers evenals de dalen van ouds; zij juichen, ook zingen zij. Daarom is Gijs Leune óók niet alleen gebleven. De zuidenwind van Gods Geest is langs de halmen in Zandwijk gevaren en is levend geworden het oude lied:

*“Ik ben een vriend, ik ben een metgezel
Van allen, die U Naam ootmoedig vrezen,
En leven naar Uw Goddelijk bevel.”*

Elke zondag is de deel van de boerderij van Gijs Leune tweemaal geheel gevuld. De oude klanken worden er weer gehoord en de dagen van ouds schijnen weer herleefd. De geschriften der vaders worden weer gezamenlijk gelezen. Zij zijn het gereedschap uit het berghuisje Gods. Dienstig voor het koren. In de week komen ze één avond samen in het huis van boer Horst. Dat zijn weer goede, oude dagen. De tachtigjarige oude Grietje is ook gekomen. In een wagentje hebben ze haar gebracht. Grietje heeft een lichaamsgebrek en zoals dat op dorpen de gewoonte dikwijls is, zo was dat ook in Zandwijk. De mensen noemden haar ‘Grietje met de bult’. Dat is de dwaasheid der wereld! Maar wat de mensen in hun dwaasheid zeggen en doen, wil God nog weleens tot verheerlijking van Zijn Naam gebruiken. En zo is het gekomen, dat zelfs de bespote bult van Grietje reeds in haar jonge jaren bevestigd heeft dat schone Woord van God bij monde van de apostel Paulus: *“En wij weten, dat dengenen die God liefhebben, alle dingen medewerken ten goede, namelijk dengenen, die naar Zijn voornemen geroepen zijn, Rom. 8:28.”*

In Zandwijk kwalificeert men wel weer naar het uiterlijk! Maar de Heere ziet het hart aan en aan de vruchten zult ge de boom kennen. Als Grietje haar weg mocht vertellen, o dan bleef die bespote bult er niet buiten. Waarom niet? Omdat deze 'tot alle dingen' behoorde. Als jong meisje heeft de Heere haar hart voor Zich gewonnen; "maar dat ging zomaar niet hoor", zie Grietje dan. "Denken jullie dat ik het er altijd mee eens was, dat geen jongen naar mij omkeek? Dat kan je misschien wel begrijpen." Totdat den Heere er een eind aan maakte. Ik ging langs de grote weg op Ulfhaven aan, en net bij de bocht voor de oude Hessenweg erop uit komt, zie ik me daar een grote sliert jongens en meisjes aankomen, die uit spot beginnen te zingen dat het een lieve lust was, gelijk als destijds Elisa ook bespot werd :

*"'t Is de bult d'r eigen schuld,
Dat ze die bult moet dragen.....enz."*

Dat waren mij bittere en gemene steken. Ik ging van verdriet en ergernis tegen een boom leunen. Maar daar heeft den Heere het mij zo lief en eens gemaakt met dat versje, dat ik uit liefde tot Hem daarover wel een briefje op de boom had willen plakken. O Heere, wat heeft de zonde toch van mij gemaakt! Ik zag een misvormd wezen door eigen schuld. Zo diep van God afgevallen, vrucht van eigen diepe val. Toen ben ik daar mijn verdriet kwijtgeraakt en heb ik als nooit te voren, mijn hart in de gaten gekregen, als die vuile put van al mijn boze wanbedrijven." En als Grietje dan vertelde, hoe ze in ondertrouw was gekomen met haar Koning, dan was het ademloos stil in de kamer. "Ik heb geen man getrouwd om dat gebrek," zei Grietje, "maar mijn Koning heeft me er even goed om willen hebben." "En nou ben je kort bij die hemelse bruiloft, Grietje," zei Gijs Leune dan. "Tachtig jaar, da's nog maar een klein poosje." Dan knikte Grietje met haar oude hoofd en in haar ogen blonk van :

*"Maar 't blij vooruitzicht dat mij streelt,
Ik zal ontwaakt Uw lof ontvouwen,
U in gerechtigheid aanschouwen,
Verzadigd met Uw Goddelijk beeld."*

Dorus Streuvels heeft het die avond zo warm gekregen van binnen dat hij er van aan het praten is gegaan. Dat gebeurde Streuvels niet veel. Maar eer hij het zelf wist, was hij aan het vertellen hoe de Heere hem te sterk was geworden en hem ontdekt had, wie hij voor God was, maar ook wie den Heere voor hem was. "Ik kan 't zo weinig geloven," zei Streuvels, "maar Grietje ik heb naar u geluisterd en uw vlammen hebben mijn kooltjes aan het gloeien gemaakt."

"Kom Dorus, geef jij dan maar eens een versje op," zei Gijs Leune. "Ja,ja," zie Dorus, "Gijs Leune, jij denkt: ieder vogeltje zingt zoals het gebekt is."

"Natuurlijk jong," zei Gijs, "kom maar voor de dag, je spraak maakt je immers openbaar."

Dorus Streuvels hield het maar bij het bekende versje, dat hij tweemaal geleerd had. Eens op de school en later nog van de Heere, maar dat laatste was een bijzonderheid als hij er dat bij durfde te zeggen. Vanavond ging dat, óók met die laatste twee regels:

*"Heere, ai maak mij Uwe wegen,
Door Uw woord en Geest bekend.
Leer mij hoe die zijn gelegen
En waarheen G' uw treden wendt,
Leid mij in Uw waarheid, leer
Want Gij zijt mijn heil, o Heere,*

‘k Blijf U al den dag verwachten.’

Zo groeit het koren niet alléén.

Zo steunt de ene halm de andere en zijn ze elkander tot hand en voet. Zij groeien op in elkanders gemeenschap. Tot ze rijp zijn voor de oogst.

Jan Derks komt van de akker. Hij loopt vanavond een andere weg dan hij gewoon is te gaan. Hij gaat langs het pad om de kerk heen naar de noordzij. Daar is het hek van het kerkhof, dat altijd open staat. Jan Derks is hier maar eens in zijn leven geweest. Dat was de dag, dat zijn vader hier begraven is. Zijn moeder heeft hij niet mee weggebracht. Bij het houten paaltje, waarop hij het nummer leest, dicht bij een oude struik, staat hij stil. Wat spichtig gras, een verdwaalde korenbloem, is het schamele kleed dat de doden dekt. Jan Derks ziet het niet. Aan de kant van het pad, op de dorre grasberm, zet hij zich neer. Het hoofd steunt in zijn grove handen. Zo zit Jan Derks daar, lang en stil. Herinneringen komen af en aan en de ogen van zijn moeder schijnen hem uit dat graf tegen te glanzen. Een kreun ontsnapt de sterke borst. ‘t Is of in die stilte hier moeder bij hem staat. ‘Jan,’ zegt ze, ‘vraagt den Heere of Hij uw hart wil breken.’

Plotseling scheurt met luid gekrijs een grote bruine vogel over hem heen. Zijn kromme snavel en de lange poten zijn nog juist te onderscheiden. Jan Derks schrikt er door op uit zijn gepeins en ziet zoekend rond, maar even onverwacht als de vogel kwam is hij alweer verdwenen. Tot hij opeens weer met een wijde boog langs hem vliegt. Scheldt hij Jan Derks uit, of is dat harde geluid zijn manier van zeggen, dat hij blij is, dat de oogst goed is?

‘Ik zal hier wat meer komen hoor moeder, ...en van dat bidden, ...nou moeder, dat zal ik doen.’

Langzaam rijst hij op, zet de pet weer op z’n hoofd en wandelt het hek weer uit, waardoor de vrouw van de doodgraver hem met beduusdheid ziet verdwijnen. Morgen zal heel Zandwijk het weten, dat die vreselijke Jan Derks het graf van zijn heeft gezien. ‘t Is de moeite waard het te vertellen. Want Jan Derks liep die avond een andere weg dan hij altijd gewoon was te gaan.

Rond de hoeve van Gijs Leune daalt de avond. De kamer ligt in de schemering. De koffie pruttelt op het lichtje. Moeder Leune roert de pap. De breinaalden van Gerritje en Dieneke tikken. Leune trekt hoorbaar aan zijn pijpje. Buiten is geen gerucht! Alleen Jan Derks gaat voorbij. Hij loopt langzaam en moeilijk, alsof hij juist bij de dam van de Leunes niet meer weet waar hij heen wil.

‘Die weet ook van geen ophouden,’ zegt Gerritje.

‘Dorus Streuvels heeft een beste knecht aan hem,’ zegt Leune.

Dieneke antwoordt niet, het is alsof haar iets te binnen schiet. Dan staat ze ineens haastig op. ‘Jan, zoek je iets, of ben je niet goed...?’

Jan Derks houdt met beide handen het witgekalkte hekje vast dat het erf van de landweg scheidt.

‘Dieneke,’ zegt hij dan, ‘ik dank je voor dat je zo goed voor mij bent geweest. Nee, ‘k heb eigenlijk niks, ik ben wat laat...’

Dan buigt hij zich, als vertelde hij haar alléén zijn geheim.

‘Dieneke, ik ben bij m’n moeders graf geweest en nu wil ik je eens vragen, dat als er binnenkort bij je vader weer eens gezelschap is, zou ik dan ook eens mogen komen luisteren?’

‘Een ieder is welkom, en jij zeker, Jan.’

Dat geloof ik Dieneke, maar ik wil je vragen of ik dan zo binnen kan komen, zodat niemand er erg in heeft?’

‘Goed Jan, daar zal ik voor zorgen. Ze beginnen om acht uur, kom dan een kwartier later zodat niemand er erg in heeft. Ik let er dan wel op wanneer jij de dam opkomt.’

'Dan hoop ik te komen, Dieneke. Nou de rust, hoor. Dank voor alles.'

Dieneke Leune gaat rechtdoor naar het achterhuis. Ze is verheugd tot opspringens toe. Zij heeft Jan Derks allang opgegeven. Een hopeloos geval. 't Is ook alweer zolang geleden, dat ze de oude Bijbel in het weidehuis heeft open geslagen. Maar Jan Derks bleef dezelfde, en van vernedering voor God viel niets te bespeuren. Maar nu dit. Snijdt Gods ploegschaar door het hart van Jan Derks? Slaan de kluiten fijn door de pinnen van Gods eg? De Geest Gods werkt onwederstandelijk. Dat zeggen er velen. Eerlijk gezegd belijden dat alle Zandwijkers, die naar de kerk gaan. Maar niemand gelooft het...., dan die het ondervindt. Velen denken, dat zij die Geest tegen kunnen werken....en ze hebben het mis. Anderen (en ze noemen de beste van Zandwijk) doen hun best die Geest wat te helpen....tot ze bij de brokken staan. Alleen zij, die gewillig tot een puinhoop willen worden....die geloven het. En wie wil dat onder de mensenkinderen? Wie gelooft het vanavond, wie gelooft het nú, dat het niet is desgenen die loopt, noch desgenen die wil, maar des ontfermenden Gods? Niet wie geloofde dat tien jaar geleden of verleden week, maar wie in geheel Zandwijk gelooft het nú? Dieneke Leune.

Dat is genade....Dieneke Leune gelooft, dat Jan Derks Gods Geest niet kan tegenwerken en dat zij Hem niet helpen kan. Wat maakt het tenslotte uit of Jan Derks zo hard als een steen is? Dieneke Leune gelooft, dat God machtig is om uit stenen Abrahams' kinderen te verwekken. Zij gelooft....en daarom bidt zij: "Heere ploeg, Heere eg in zijn hart, Heere doe dat wonder bij Jan Derks!"

Onkruid groeit wel zonder koren, maar koren zonder onkruid is nog nimmer gezien. Hoe dichter de halmen op de akker staan en hoe zwaarder de aren getuigen van Gods milde en goede hand, des te minder heeft het onkruid de kans. Dat blijkt ook vanavond op het gezelschap van boer Horst. Zolang Grietje, Gijs Leune, Streuvels en Kees Doeke er nog niet zijn, heeft Bart Kreis van de 'Heihoek' het hoogste woord. De roem van Bart Kreis is, dat hij al de goede dominees in de lande kent en bovendien een hand gegeven heeft. Bart Kreis doet zaken feitelijk in alles wat een gewoon menskind in dit leven behoeft. Inclusief boeken, die van de aloude zuivere waarheid getuigen. Bart Kreis heeft bovendien een welversneden tong en loopt over van even welgemeende hartelijkheid. Zo komt Bart krachtens zijn beroep in alle plaatsen van Neerlands vette streken, de dorre plaatsen der wildernis leveren hem geen winst op. De goede dominees komen dáár trouwens ook niet. Van dominees vertellen is zijn kracht. Hij vertelde hoe hij een mager schriel domineetje gekend had, dat zó mirakels best kon preken, dat 't man er bijna scheef van de kerk uitliep. Bart Kreis meende dat zelf gezien te hebben. Juist wilde hij vervolgen met zijn tweede domineeshistorie, toen hem die kans ontnomen werd Bram van ouwe Ale, die reeds lang zat te popelen, het wonder, dat hij van zijn vader reeds zo dikwijls had horen vertellen, als zoveel belangrijker hier op te dissen. Hij vertelde met breed armgezwaai hoe zijn vader het had meegemaakt dat er op het dorp, waar hij toen woonde, een kerel met een hoge hoed op en een witte das voor gekomen was, om te preken. Midden in de zomer liep die vent nog met zwarte leren handschoenen in zijn hand, en zo ging hij huis aan huis op bezoek. En praten dat hij kon. Zondags en eenmaal per week preekte hij dan in de zaal, en die zat stamvol. O,o, wat kon die vent preken. En goeie praat hoor. Dinsdags ging hij altijd terug naar zijn vrouw en kinderen, een koffer vol worst en spek kreeg hij dan mee. Donderdags kwam hij weer terug. Maar wat denk je, op een goeie dag zegt hij tegen m'n vader, nu moeten jullie hier mij maar beroepen, want mijn vrouw en kinderen willen nu ook wel overkomen. Maar vader had 'm in de gaten gekregen, en zei hem dat er al genoeg holle tonnen op de preekstoel stonden, en dat hij dus maar gauw vetrekken moest. Dat heeft hij ook gedaan, maar erg genoeg, op de nieuwe zondagse schoenen van mijn vader. Later kam het uit, dat het een boerenarbeider was uit Zuid-Holland, die te lui was om te werken.

Het onkruid groeit welig vanavond. Nu is er tussen onkruid ook veel verschil. Distels en dat lastige 'Jan kleef-an', dat zich overal tussen en aan vast hecht, zijn wel het lastigste en het pijnlijkste waarbij het nog een grote ruimte voor zich opeist. Maar er is ook van dat mooie 'klaprozen- en korenbloemenonkruid'. Het kan de korenvelden zo mooi sieren. Eefje Tasman vindt de praatjes van die 'twee distels' zo vreselijk, dat ze aan het praten gaat over alles, wat ze in haar veelbewogen leven ondervonden heeft. Gijs Leune en de anderen zijn inmiddels ook gekomen. Maar Eefje spreekt zeer hebbelijke taal, en daarom hoewel het acht uur is, laten ze Eefje nog maar wat babbelen. Voorzichtigheid is geboden, want het kon immers een korenhalm zijn...

Maar als Eefje spraakzamer wordt, naarmate zij merkt, dat de korenhalmen luisteren naar wat de klaproos vertelt, en de ene uitredding uit haar moeilijke leven vertelt na de andere en 'afgehandeld' wordt, breekt Gijs Leune haar af en zegt: 'Beste Eefje, ik hoop dat je nu zachtjes aan uitverteld bent, wat ik je zeggen wil is, wil je er aan denken dat klaprozen ook onkruid zijn? Zo'n klaproos valt bij de mensen meestentijds nog meer in de smaak dan een korenhalm. Een klaproos krijgt op Gods tijd ook regen en zon uit Zijn hand en de bijen halen er ook nog wel honig uit. De mooiste tijd is, als de klaproos nog in de knop is. Zie je Eefje, ik vrees er zo voor dat je een klaproos bent. Waarom ik dat geloof, Eefje? Kijk van al die uitreddingen, waar je een avond mee vullen kan, kan Gods volk wel een karrenvracht vol op tafel rijden, maar dat is Jezus niet. Hij alleen is het kenmerk van het echte koren, Eefje.'

Nu was het koren weer baas geworden over het onkruid, en nadat er gelezen, gebeden en gezongen was, ging Kees Doeke zijn weg van de Heere vertellen. Gijs Leune en Grietje vergaten dat korenhalmen elkander tot steun zijn en niet alleen kunnen groeien. Daarom mocht Kees Doeke gaan zuchten tot den Heere of Hij wat te spreken wou geven, opdat de distel en de klaprozen vanavond niet de overhand zouden krijgen. Met die Kees Doeke is het een heel geval geweest. Kees was de vroegere waard van 'Het dorstige hert', een kroeg, tien minuten buiten de kom van het dorp. Hij bekommerde zich in die tijd noch om God, noch om diens geboden. Maar God heeft Zich over Kees Doeke willen ontfermen. Kees had een vrouw en één kind, een dochttertje. Die twee waren zijn alles op aarde. Op een dag, vroeg in het voorjaar, stierf zijn vrouw. Dat was een vreselijke slag in zijn leven. Zijn dochttertje werd nu zijn oogappel, meer dan ooit. Toen het kind vijf jaar was, werd het ernstig ziek. Kees Doeke liep alles af om dat kind te behouden, tot de dokter hem zei, dat er niets meer aan te doen was en hij alle hoop had opgegeven. Als een brullende stier liep Kees Doeke toen door Zandwijk en kondigde ds. Versluys, die toen nog in Zandwijk stond, aan, dat als God zijn kind weg nam, hij weleens aan de dominee, die fijne dominee en zijn vroom gebroed zou laten zien, wat of hij dan doen zou. En God nam het kind weg. Drie maanden lang heeft Kees Doeke de dominee en de kerkgangers geplaagd. Met deksels en pannen ging hij het kerkvolk halen en brengen en schold en lasterde Gods Naam op de vreselijkste wijze. De mensen ijsden ervan. Maar toen was het Gods tijd.

Het was op een zondag. Snikheet was het in de natuur. Donkere wolken pakten zich boven Zandwijk samen. Onder kerktijd bij de avonddienst, kwam de bui snel opzetten. Helse woede leefde en bruiste in het hart van Kees Doeke. Hij rolde een grote bierton vlak voor de deuren van de kerk. Juist toen deze uitgang barstte de bui op zijn hevigst los. Toen....terwijl de bliksemstralen flitsten en Gods stem in al Zijn Majesteit het luchtruim doordreunde, ging Kees Doeke op de ton staan, midden voor het in de open deuren schuilende kerkvolk. De armen naar de hemel geheven, zijn vuisten gebald, daagde hij God uit, hem Kees Doeke, zo Hij er was, door Zijn bliksem te treffen. Huivering doorvoer de schare. Juist kwam de predikant met zijn kerkenraad het gebouw uit....toen gelijktijdig met een krakende donderslag, een bliksemstraal rakelings langs Kees Doeke naast zijn ton in de straatstenen insloeg.

De menigte gilde, een paniek ontstond, maar wat ieder ontging zag dominee Versluys met nog enkelen, gebeuren....Kees Doeke lag naast de ton op zijn knietjes en riep: "O God, ik ben er nog." Zo heeft den Heere het goddeloos gebed van Kees Doeke verhoord, anders dan Kees Doeke ooit had kunnen denken.

'O mensen,' zei Kees Doeke, 'God heeft mij langs de helse afgrond nog omhoog willen halen.'

En nu kan Kees het niet meer houden vanavond. Hij prijst de dienst van Zijn Koning aan met zoveel vuur, dat door de ootmoed brandt, dat jong en oud ademloos luistert.

'Kom,' zegt Kees Doeke, 'ik hoef nu het zonlicht van Gods genade niet door een wazige ruit te zien, maar vanavond mag ik het zo helder zien, en zo recht van de hemel.'

De ontroering is tastbaar in de stilte. De stem van Gods eeuwige Welbehagen wordt hier vernomen. In het voorhuis kraakt een klomp stuk. Het lijkt wel of er op getrapt wordt. De klink van de deur wordt gehoord. Een man vlucht weg. Dieneke Leune schrikt er van op en zucht: 'Heere, laat hem het licht toch eens zien, zo recht van den Hemel...'

Buiten is het een schone avond. Zacht stralen de sterren, miljoenen. De heide sluimert langzaam in en alles vangt aan te zwijgen. Statig drijven een paar wolken onder langs de sterrenhemel heen. Aan de rand van de beek, achter de grote oude eik van het Kraaiennest, kruipt een mens over de aarde. Die mens.....schreeuwt naar God.

De laatste vruchten zijn langs de akkerpaden naar de hoeven gereden. De oogst is binnen. Zondag zal er 's avonds dankuur zijn. Zo'n uurtje is God de Zandwijkers wel waard. 't Is natuurlijk ook wat, zo'n beste oogst. De klok van het rechte torentje luidt dankbaar...dat kun je horen aan de klank. Althans, dankbaarder dan anders. Komt dat omdat de velden leeg zijn en daarom de klanken 'in de leegte' klinken? Of kan het zijn, omdat de koster harder aan het touw trekt dan anders? Het doet er niet toe, de dank schalt immers over de velden. De lofpsalmen stemmen aan en de dominee houdt een gloedvolle oogstpreek. De lange stokken van de collecteerzakjes buigen bedenkelijk door. 't Is natuurlijk ook wel een extra giftje waard. Als de kerk uit is heeft God nu immers ruim Zijn deel en zij een dagje arbeid uitgespaard. In Zandwijk kan men goed rekenen. Door de galmgaten van hun torentje beiert het van: Saldo...te kort, saldo....te kort. De danktoon klingelt er tussen door.

Maandagmorgen heeft Gijs Leune ongelukkigerwijze Verkoren op het akkerpad ontmoet. Je kunt niet altijd boos op elkaar blijven en daarom heeft Verkoren Gijs Leune naar zijn welstand gevraagd. Vanzelf óók naar de oogst. Van de oogst zijn ze op het stuk der dankbaarheid terecht gekomen. Het stuk der dankbaarheid is volgens Verkoren geculmineerd in de oogstpreek van de dominee. Maar dáár liep het gesprek juist al weer mis. Gijs Leune gaf als gewoonlijk weer een gelijkenis ten beste. 'Kijk,' zei Gijs Leune, 'ik stond vanmorgen zon in de bongerd naar de varkens te kijken. En toen viel er een grote appel op de naakte bast van zo'n varken. Het beest bromde wat in zichzelf, maar toen het die appel opvrat, keek het beest geen moment naar boven waar die appel vandaan kwam.'

'Wat bedoel je daarmee?' vroeg Verkoren.

'Ik mag niet over de harten oordelen,' zie Gijs Leune, 'maar als ik dan terugdenk aan de tijd dat we een hele dag namen om Gods weldaden te gedenken en ik zie dan dat jullie het tegenwoordig met een zondagavondje afdoen, dan zeg ik, Verkoren, laten wij samen een in de bongerd naar de varkens gaan kijken.'

Verkoren draait om en gaat zijns weegs. Die Gijs Leune toch ook!

De weg naar Ulfhoven is breder dan alle andere wegen in Zandwijk. Het hout is er ook hoger en dichter. Geweldige eiken overschaduwden er met hun machtige kronen de gehele weg. Fiere dennen staan er ook, kaarsrecht, ze heffen zich zo hoog mogelijk boven het andere hout, als waren ze verlangend de verre heide te zien, waar ze eigenlijk thuis horen. Zo gaat de weg een eind voort, totdat zich rechts plotseling de onmetelijke heide opent, als een groot onverwacht wonder. Daar ligt ze eindeloos ver te golven, zachtbruin en groen getint, een laatste beetje vaal paars. Een enkele verdwaalde berkenstam, wit met friskgroen er tussen. In de verte op Zandwijk aan, spitst zich een torentje boven de blauwige bomenrand. Het kerkje!

Ontroerd blijven twee mannen staan en wijzen elkaar op die wijde vlakte met daar hoog boven de blauwe hemel, waarlangs witte wolken drijven. Dan breekt één van der mannen de stilte: 'Die God Die daar boven de wolken woont, zal het ons doen gelukken, Dorus.'

Streuvels grijpt ontroert de hand van Gijs Leune, en zegt: 'Laten wij dan heengaan in de mogendheden des Heeren.'

'Ja,' zegt Leune: 'Om Uwe gerechtigheid te vertellen, de Uwe alléén.'

'Op die grond kunnen we veilig gaan,' zegt Streuvels.

Dan slaan ze beiden linksaf, de brede oprijlaan in, die naar het kasteel voert, waar op hun verzoek, de heer van Haersolte tot Sandwijck hen wacht. Als afgevaardigden van de pas tot openbaring gekomen jonge gemeente, zullen zij een gewichtige zending te vervullen hebben. De grote bel gaat zwaar over en geeft met luide klank door de ruimte het teken, dat er bezoekers zijn. Een deftig geklede huisknecht opent de deur en laat de bezoekers in een ruime, fel verlichte kamer.

'Een ogenblikje heren, neemt u plaats, ik zal mijnheer even waarschuwen dat u er bent,' zegt de huisknecht beleefd.'

'U hoeft voor os geen moeite te maken hoor,' zegt Gijs Leune, 'we wachten wel even.'

De beide mannen blijven staan. Zelfs met hun zondagse pakken durven ze in die mooie stoelen niet te gaan zitten.'

'Kerel, wat een pracht', fluistert Dorus Streuvels zachtjes tegen Gijs Leune.

Stokstijf op de plaats bij de deur, waar de huisknecht hen achterliet, staan ze nog steeds als tot hun grote ontsteltenis opeens een stem van het andere einde van de kamer klinkt: 'Komen de heren niet verder? Goedenavond vrienden, neem toch plaats.'

De heer Van Haersolte is een zijdeur binnengekomen, die met een gebloemd gordijn is afgesloten en reikt de beteuterde boeren de hand, die deze aarzelend drukken.

'Meneer moet het ons maar niet kwalijk nemen, dat we misschien wel helemaal niet zo doen zoals het hoort. Wij zijn maar eenvoudige boerenmensen en meer gewend op een biezenstoel te zitten, dan in die dingen, die wel op halve bedden lijken.'

'Maar als meneer er geen bezwaar tegen heeft en het pertinent wil, dan zullen we maar gaan zitten, wat jij Dorus.'

Dan zakken de beide boeren diep weg in de zware clubfauteuils van huize Haersolte.

'Roken de heren een sigaar,' presenteert Van Haersolte vriendelijk.

'Nou meneer, dat kunnen we niet afslaan, die zien er goed uit! Meneer verwend ons helemaal.'

Van Haersolte gnuift van plezier als hij ziet hoe die beide boertjes al meer op hun gemak komen.

'En waarmede kan ik de heren van dienst zijn?'

Dan komt Gijs Leune in zijn element en om goed duidelijk te zijn vertelt hij in korte trekken hoe de kleine gemeente is ontstaan.

Rustig heeft Van Haersolte het betoog aangehoord en zonder dat hij het kan verklaren, voelt hij iets van de eenvoudige oprechtheid die er in de onbeholpen wijze van vertellen is te bespeuren. Hier is een oprecht mens aan het woord.

'Zo, dus als ik het goed begrepen heb, zou uw gemeente het oude Kloosterkerkje in gebruik willen nemen voor haar erediensten.'

'Meneer heeft ons goed begrepen', zegt Gijs Leune.

'U begrijpt, beste mensen, dat daar nog wat aan vastzit. Het kerkje in namelijk van historische waarde en als zodanig voor ons geslacht een waardevol bezit.'

'Dat kan wel waar zijn, meneer,' zegt Dorus Streuvels opeens geheel op zijn gemak nu het op zaken doen aankomt, 'maar als ik dat oude ding zo bekijk, zou ik zeggen, dan had meneer er weleens wat meer aan mogen doen. De mosplaggen hangen aan de stenen en van de letters op de zerken kun je haast niks meer lezen en dan die smerige klimop, die over de hele gevel groeit, nee, daar moet een metselaar en de timmerman eens gauw bijkomen.'

De heer Van Haersolte is verstandig genoeg om niet boos te worden om dit blijk van volkomen gemis aan artistiek gevoel. Lachend zegt hij: 'Ja, ja, Streuvels, inderdaad, ik moet er wat aan laten doen. Maar daar zit het hem nu juist.'

'Bedoeld meneer de onkosten? Die zijn voor ons,' zegt Gijs Leune, niet begrijpend. Weer lacht Van Haersolte. Neen, beste mensen, maar om verbeteringen aan te brengen, zonder dat het gebouw zijn waarde verliest, zie u, dat kan de timmerman van Zandwijk niet doen. Maar heren, ik zal u mijn besluit medelen. Ik zal een architect opdracht geven het gebouwtje te restaureren en het geheel te herstellen, zonder dat aan de oude stijl en historische kenmerken van het kerkje getornd wordt. Ik zal er direct mee laten beginnen en zodra het gereed is, kunnen jullie er gebruik van maken, echter op één voorwaarde.'

'En die is, meneer?' vragen de hoogrood gekleurde boeren.

'Dat jullie na tien jaren voor een eigen kerkje zorgt, zodat na die tijd het kerkje weer het 'oude kerkje in de stilte' blijft.

'En de huurprijs?' vraagt Dorus Streuvels zakelijk.

Lang kijkt Van Haersolte hen dan aan, trekt aan zijn sigaar en zegt:

'Die is heel hoog, mijne heren.'

Spanning tekent zich op de bietrode gezichten van beide boeren af. De heer Van Haersolte staat op. De edele trekken op zijn gelaat doen thans duidelijk de hoge adel van zijn geboorte kennen.

'Dit', zegt hij langzaam, 'dat de eerbied voor God die ik zo even uit de woorden van Leune beluisterd heb, mij en mijn geslacht volledig waarborg zal zijn, dat, ons zo oud en kostbaar bezit in veilige handen is toevertrouwd. Dat, mijne heren, is voor tien jaar de huurprijs vooruit betaald.'

Gijs Leune staat op en hij grijpt zonder vrees de hand van Van Haersolte en zegt ontroerd: 'Over tien jaar, als de Heere het belijft, geeft u ons de kwitantie, meneer.' 'Akkoord heren. Over twee maanden kunt u het gebouw betrekken.'

Het onderhoud is afgelopen.

Op de brede weg, die van Ulfhoven naar Zandwijk voert, gaan twee mannen zwijgend voort. Hun harten zijn te vol om te spreken. Als zij thuis komen, is de deel gevuld met de vrienden, die in spanning de uitslag verwachten. Gijs Leune kan zijn tranen niet weerhouden, als hij het van kisten getimmerde kathedr beklimt. Ontroert hoort de gemeente hem het opgegeven psalmvers lezen:

*God heeft bij ons wat groots verricht; Hij zelf heeft onzen druk verlicht;
Hij heeft door wond'ren ons bevrijd; Dies juichen wij, en zijn verblijd.
Breng, HEER', al Uw gevang'nen weder; Zie verder op Uw erfvolk neder;
Verkwik het, als de watervloed, Die 't zuiderland herleven doet.*

*Die hier bedrukt met tranen zaait, Zal juichen, als hij vruchten maait;
Die 't zaad draagt, dat men zaaien zal, Gaat wenend voort, en zaait het al;*

*Maar hij zal, zonder ramp te schromen, Eerlang met blijdschap wederkomen,
En met gejuich, te goeder uur, Zijn schoven dragen in de schuur.*

Achteraan op de deel in het uiterste hoekje, zingt een man het psalmvers
mee. Het is Jan Derks....de goddeloze!

En even buiten de kom van het dorp duikt uit een weelde van groen een
torensplits op. Het kerkje.

Een berghuisje Gods midden in de witte velden van Zijn oogstland!

Het kleine orgeltje met de drie bazuinende engeltjes zal de koralen der
gemeente straks begeleiden, zoals voor vele eeuwen geleden de roomse Prior.

De nalezing komt. Als de tekenen niet bedriegen, zal deze nog beter dan de
wijnoogst zijn.

DV wordt vervolgd...